

VERZEKEREN IN OORLOGSTIJD

PATRICK DANNENBURG EN RACHEL BONSEL – JUNI 2025

INLEIDING

De geopolitieke onrust in de wereld brengt ook reële bedreigingen voor de Europese financiële sector. Wat zijn de risico's voor Nederlandse verzekeraars? En welke acties zijn nodig om die te beheersen?

Bijna dagelijks zijn er nieuwsberichten over oorlogen en veranderende internationale verhoudingen. De geopolitieke onrust heeft soms directe impact op de Nederlandse economie, zoals met importheffingen en vluchtelingenstromen. De toenemende kans op oorlogen waarin Europa / Nederland wordt betrokken vormt ook een reële dreiging voor de financiële sector. We krijgen waarschuwingen van vele experts, zoals De Nederlandsche Bank (DNB) of het Centraal Plan Bureau (CPB).

Naast verzekeraarbaarheid is bedrijfscontinuïteit belangrijk in de voorbereiding op onheil wat mogelijk komen gaat. Een kapitaalbuffer is niet altijd het enige antwoord bij dergelijke risico's. Noodzaak om dit ons tijdig te realiseren en hierop te anticiperen. Dus tijd om in actie te komen en de bedrijfscontinuïteitsplannen (BCP's) op orde te hebben én te testen.

De blootstelling van verzekeraars aan geopolitieke risico's gaat in potentie via zowel beleggingen als via de verzekeringsverplichtingen. Bijvoorbeeld door volatielere beurskoersen of een onverwachte groei van het aantal claims en sterke inflatie in de hoogte van claims.

Oorlog raakt direct of indirect alle verzekeringsproducten:

- Schade- en inkomensverzekeringen.
- Leven- en pensioenverzekeringen.
- Zorgverzekeringen.

Arcturus maakt een rondgang langs de relevante (Solvency II) risicogebieden. Lees mee en pas toe op uw organisatie waar nodig!

OPERATIONEEL RISICO

Voor alle bedrijven zal een oorlog zeker operationele consequenties hebben. Denk bijvoorbeeld aan plotselinge uitval van personeel door mobilisatie, ziekte, invaliditeit of overlijden. Daarbij is het aantrekken van goed gekwalificeerd persoon ook een grotere uitdaging. Wellicht moet (niet) essentiële dienstverlening wel gestaakt worden?

Operationeel moet u ook denken aan het reële risico van uitval van netwerken door geen of beperkte elektriciteit of digitale oorlogsvoering (cyberrisico). Daarbij speelt tevens de afhankelijkheid van IT/data-oplossingen in de VS, die door "één druk op de knop" kunnen worden geblokkeerd, uitgezet of misbruikt. De voorbeelden zijn er. Het CPB heeft in een recent rapport de conclusie getrokken dat Nederland en Europa te afhankelijk zijn van Amerikaanse technologie, en vooral van de cloud. Dit kan de bedrijfsvoering voor langere tijd uitschakelen, ook van partners en/of tegenpartijen. Moeten bedrijven dan ook contant geld in huis hebben en een eigen (digitaal) noodpakket?

Meer specifiek voor verzekeraars: zij lopen imago-risico door bijvoorbeeld dienstverlening aan, het verzekeren van of beleggen in bedrijven en/of overheden van de agressor of sympathisanten daarvan. Naast fysieke oorlogsvoering speelt ook de informatieoorlog een steeds grotere rol op het 'slagveld'. Misleiding door (des)informatie en toenemend individualisme kunnen eveneens het imago schaden.

Tevens kan bij verzekeraars een toename in het aantal juridische geschillen over dekking en dekkingsvoorwaarden aan de orde zijn. Dit in het licht van mogelijke uitsluitingen in de polisvoorwaarden. Dat leidt tot kostenstijgingen en eveneens druk op het imago.

Net als bij grote rampen kan tot slot ook vanuit de overheid een beroep gedaan worden op de verzekeringssector voor een bijdrage aan schadeherstel of het toch vergoeden van uitgesloten schaden. Dit zal dan de nodige operationele en financiële impact hebben.

MARKTRISICO

Iedereen snapt direct dat geopolitieke onrust en oorlog invloed hebben op inflatie, rentestanden, beurskoersen en de waarde van onderpanden. De kans op een sterke economische recessie is groot.

Door financiële onrust, het verlies aan arbeidskrachten, verwoesting of anderszins kan er sprake zijn van waardedaling/toenemende volatiliteit van beleggingen en/of 'stranded assets'. Beleggingen in vastgoed en hypotheek kunnen in waarde dalen door daling van de waarde van het

onderpand, verwoesting of (de grote kans op) overlijden van de hypotheeknemer.

(Plotselinge) afbouw van beleggingsposities in bedrijven en/of overheden van de agressor of sympathisanten daarvan (sanctieregelgeving) kunnen eveneens de waarde en/of het rendement op beleggingen beïnvloeden. Neveneffect is de vermindering van diversificatiemogelijkheden, waardoor er ook een toename van concentratierisico kan ontstaan.

Verder is een daling van de eigen beurskoers voor beursgenoteerde verzekeraars een risico: dit zet bijvoorbeeld druk op financieringsmogelijkheden en (her-)kapitalisatie. Dat vraagt mogelijk een extra buffer om dit (tijdelijk) het hoofd te kunnen bieden.

VERZEKERINGSTECHNISCH RISICO

Welke impact heeft oorlog op de verzekerde schade? Dat verschilt per branche:

- In zijn algemeenheid sluiten schadeverzekeraars molest uit (waaronder oorlog valt), oftewel schade die ontstaat door de oorlog kun je niet verhalen op je verzekeraar. Dit geldt bijvoorbeeld voor aansprakelijkheid-, auto-, inboedel-, opstal- rechtsbijstand- en reisverzekeringen.
- Voor de zorgverzekering maakt het niet uit wat de oorzaak is van zorgkosten, dus de schadelast kan materieel toenemen.
- Ook in medische aansprakelijkheid kan een toename zijn, indien niet of niet de juiste zorg wordt geboden.
- Voor Levensverzekeringen kan een uitsluiting van overlijden door oorlog gelden. Het is dus goed om hier nader naar te kijken, niet alleen vanuit een risicoperspectief maar ook vanuit een maatschappelijke rol.
- Bij Verzuim- en AOV-verzekeringen is het vaak afhankelijk van de voorwaarden. Goed om dit eens tegen het licht te houden, om niet voor onverwachte verrassingen te komen staan.

Oorlog heeft dus naar verwachting niet gelijk effect op benodigde premies van schadeverzekeringen. Wel kunnen producten en diensten, alsook arbeid duurder worden, wat op termijn effect heeft op de hoogte van de schadelast en daarmee de premie. Oorlog heeft wel directer effect op de hoogte van de premie van Zorg, Levens- en Inkomensverzekeringen: de claimkansen stijgen immers.

Een secundair effect is een verwachte krimp van de portefeuille door verwoesting, vertrek of overlijden. Hierdoor daalt bijvoorbeeld de kostenbasis en kunnen kostenbeheersingsmaatregelen noodzakelijk worden.

De betaalbaarheid en daarmee de verzekeraarbaarheid komt hierdoor in het gedrang. Welke rol pak je als verzekeraar hierin en welke rol wordt er aan de overheid gelaten?

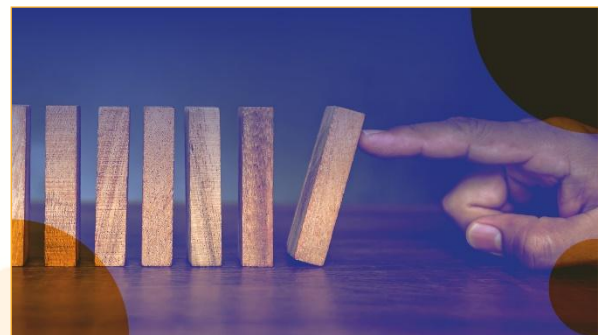
TEGENPARTIJRISICO

Een belangrijk element waar het gaat om verzekeraarbaarheid is herverzekering. Natuurlijk zullen ook herverzekeraars

beïnvloed worden door geopolitieke onrust en oorlog. In het kader van het tegenpartijrisico is onder andere hun rating van belang. Een daling kan een significante impact hebben op het vereiste kapitaal. Daarnaast kan daling van de waarde van collateral (onderpand) een rol spelen.

Ook herverzekeraars zullen kijken naar hun rendement en mogelijk herverzekeringspremies verhogen of dekkingsvoorwaarden beperken. Wanneer herverzekeraars de verzekeringsdekking beperken, zullen de risico's voor de verzekeraar toenemen.

Als tegenpartij spelen ook banken een rol. Banken kunnen een daling van de rating krijgen. Verder kunnen banktegoeden worden bevroren en kunnen er financieringsbeperkingen gaan gelden. Een striktere sanctieregelgeving kan hierop van invloed zijn.

WAT TE DOEN?

Aan de ene kant geven grote en complexe risico's een gevoel van urgentie. Aan de andere is het van belang om ook hierbij een reguliere aanpak te volgen om de mogelijke financiële alsook operationele impact in kaart te brengen en hier vroegtijdig op te anticiperen door passende maatregelen te treffen.

De volgende stappen kunnen hierbij behulpzaam zijn:

STAP 1: WHAT-IF SCENARIO'S OPSTELLEN

- Uitvoeren van een Risk Control Self Assessment (RCSA), langs de as van:
 - Effecten economie/financiële markten.
 - Effecten kapitaalpositie.
 - Effecten infrastructuur/keten.
- Betrekken van verschillende disciplines binnen en buiten de organisatie, die inzicht hebben op de mogelijke effecten van geopolitieke onrust of de bredere impact van oorlogsvoering.

STAP 2: FINANCIËLE SCENARIOANALYSES UITVOEREN

- Extreme(re) scenario's doorrekenen in de Own Risk and Solvency Assessment (ORSA) en/of het Voorbereidend Crisisplan (VCP).
- Specifiek op de mogelijke effecten van oorlog en geopolitieke onrust.

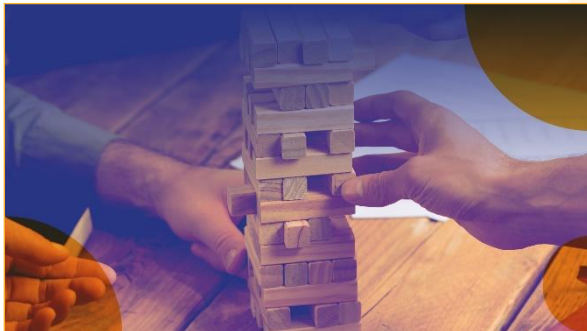
- Robuustheid bedrijfsstrategie, risicobereidheid en mogelijk concentratierisico's.

STAP 3: FINANCIËLE IMPACT BEOORDELEN EN MITIGERENDE MAATREGELEN NEMEN

- Op welke risico's is een materiële impact te verwachten.
- Inzicht in effect van risico mitigerende maatregelen, door bijvoorbeeld de beperking van de dekking (uitsluiting) of de inzet van additionele herverzekeringsregelingen.
- Overwegen van beleidsaanpassingen, met oog voor de maatschappelijke rol van de verzekeraar.

STAP 4: OPERATIONELE SCENARIO'S OEFENEN EN PREVENTIEVE MAATREGELEN VOORBEREIDEN

- Bedrijfscontinuïteitsplan (BCP) beschouwen, specifiek rondom mensen en middelen.
- Oefenen met uitval en crisismanagement om er voor te zorgen dat de organisatie kan blijven functioneren tijdens en na een geopolitieke of economische verstoringen.
- Personele en operationele back-ups (her)organiseren om de continuïteit te waarborgen.

In spannende tijden kun je proactief – of soms wat overactief – reageren dan wel denken dat het zo'n vaart niet loopt en wat passiever afwachten. Wat doe jij?

Ons advies is om vanuit rust en kracht voorbereid te zijn. Dit vraagt mogelijk om extremere ORSA en/of VCP-scenario's dan doorgaans het geval is. Ook DNB benadrukt het belang en zal in 2025 komen met een uitvraag naar de weerbaarheid in het kader van de geopolitieke onrust.

“Be prepared and ready to play”

HOE KAN ARCTURUS HELPEN?

In het snel veranderende geopolitieke landschap wordt u als verzekeraar geconfronteerd met een veelheid aan risico's en uitdagingen, die deskundige begeleiding en innovatieve oplossingen vereisen.

Arcturus zet zich in om te helpen deze complexiteit te doorgronden. We staan bekend om onze kwalitatief hoogstaande oplossingen die tegelijkertijd pragmatisch en beheersbaar zijn.

Een jaarlijkse RCSA en ORSA is in onzekere tijden niet voldoende, ons advies is om een pragmatische insteek te gebruiken om met deze tools snel (bij) te sturen bij onzekere gebeurtenissen. Met onze Arcturus ORSA-tool kunnen we bijvoorbeeld snel (vrijwel) alle effecten van geopolitieke onrust of oorlogsdreiging doorrekenen. We toetsen hierbij de robuustheid van de strategische doelstellingen vanuit kapitaalperspectief en dragen we bij aan management- en stuurinformatie.

Vanuit onze kennis en ervaring weten we rust en overzicht te bewaren, ook in spannende tijden. Met onze uitvragingen in de sector hebben we al de nodige crisissen van dichtbij gezien en gemanaged.

Heeft u uw Arcturus 'noodpakket' al in huis?

ALS U OP ZOEK BENT NAAR EEN BETROUWBARE PARTNER DIE UW ORGANISATIE KAN HELPEN IN ONZEKERE TIJDEN, DAN BENT U BIJ ARCTURUS AAN HET JUISTE ADRES

WWW.ARCTURUS.NL/CONTACT OF MAIL INFO@ARCTURUS.NL